

พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพคนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

นาง มาศสุภา สีสูกอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาคศึกษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-569-327-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

014566

117 204514

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN
THAI CLASSICAL MUSIC IN RATTANAKOSIN PERIOD.

Mrs. Masupa Srisukong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Higher Education
Graduate School
Chulalongkorn University
1988
ISBN 974-569-327-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพคนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

โดย นางมาศสุภา สีสุทอง

ภาควิชา อุดมศึกษา

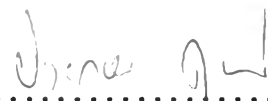
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.สุกรี เจริญสุข

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง ของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

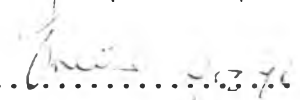

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ ศุปรัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.สุกรี เจริญสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช)

มาศสุภา สีส่อง : พัฒนาการของการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

(DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THAI CIASSICAL MUSIC IN RATTANAKOSIN PERIOD) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์, ดร.สุกรี เจริญสุข, 342 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมาของการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก (พ.ศ. 2325-2475) เป็นการจัดการศึกษาโดยอิสระ ใช้บ้าน วัด และวัง เป็นสถานที่ศึกษา วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อนำคนตรีไปใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การเข้าศึกษาใช้วิธีไหว้ครู หลักสูตรเน้นการปฏิบัติเครื่องดนตรีเพื่อนำไปใช้เป็นสำคัญ ส่วนการศึกษาในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2476-2529) เป็นการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรทางด้านดนตรีไทยให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ การจัดและดำเนินการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่เปิดสอนวิชาซ็พดนตรีไทย ในด้านการรับเข้าศึกษาใช้วิธีการสอบ หลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เพื่อผลิตศิลปินทางด้านดนตรีไทย และเพื่อผลิตครูสอนดนตรีไทยให้กับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ การให้การสนับสนุนของผู้บริหารประเทศ การศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยได้พัฒนาขึ้นมาตามความต้องการของผู้บริหารประเทศและความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ สิ่งสำคัญที่เป็นปัญหาต่อการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทย คือ การถ่ายทอดที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานกับการไม่ได้คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาแทนสิ่งที่สูญหายไป ทำให้การพัฒนาการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยไม่ได้พัฒนาขึ้นมาเท่าที่ควร

การศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในอนาคต ควรจะมีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบในการประสานงานเกี่ยวกับการจัดและดำเนินการศึกษาวิชาซ็พดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนวิชาซ็พดนตรีไทย

ภาควิชาอุดมศึกษา.....
สาขาวิชาอุดมศึกษา.....
ปีการศึกษา2530.....

ลายมือชื่อผู้พิมพ์มาศสุภา สีส่อง.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
.....

MASUPA SRISUKONG : DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THAI
CLASSICAL MUSIC IN RATTANAKOSIN PERIOD. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF.
PAITON SINLARAT, Ph.D., SUGREE CHAROENSOOK, D.A., 342 pp.

The aim of this research is to conduct a historical study of the vocational education in Thai classical music in the Rattanakosin period, and of the factors in relation to the study of the Thai classical music vocational education. For this purpose, the historical research method has been adopted.

Consequently, the results of this research can be summarized as follows:

The study of Thai classical music during the Rattanakosin period could be divided into two phases. In the first phase (1782-1932), could be called as the independent education in Thai classical music, because it made use of homes, monasteries and palaces and teaching places. The main purpose of imparting the knowledge of the Thai music at that time was to enable students to perform music in various ceremonies, accompany with plays, entertain themselves, or just to enhance the dignity of the high society. The enrollment to this study was conducted by means of a ceremony of paying respect to the teacher. As a result, emphasis was mainly placed on the performance of musical instruments. Regarding the second phase (1933-1986) the teaching of Thai music was made in educational institutes in order to provide artists of the Thai classical music for various units of government, and now the Thai classical music is taught in various educational institutes. For enrollment, entrance examinations method has been adopted. The syllabus is divided into two categories to produce artists of the Thai classical music and to provide teachers of the Thai classical music for various educational institutions.

The main factors contributing to the study of the Thai classical music in the Rattanakosin period depended on the generous support rendered by the administrators of the state. The study of the Thai classical music has developed with the dictates of the requirements of state administrators and the various government agencies. The important problem to the study of the Thai classical music is to impart musical knowledge verbally without written records and not seeking innovations to replace what has been lost, thus causing the study of the Thai music not to develop as it should.

Regarding the study of the Thai music in the future, a responsible government agency should be established to coordinate the study of the Thai classical music in higher educational institutes where the Thai classical music is taught.

ภาควิชา.....ศึกษาศาสตร์.....
สาขาวิชา.....ศึกษาศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2530.....

นาย.....
นาย.....
นาย.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาเอื้ออารีช่วยเหลือ และให้กำลังใจจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอน้อมกล่าวด้วยความสำนึกในพระคุณดังนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และอาจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ข้อคิด ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง อีกทั้งสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช ได้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการทำวิจัย อาจารย์สงัด ภูเขาทอง ซึ่งเป็นอาจารย์คนแรกที่ได้ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการทำวิจัย อาจารย์สังัด ภูเขาทอง ซึ่งเป็นอาจารย์คนแรกที่ได้ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา อาจารย์วาสิษฐ ทรัพย์านนท์ ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถิติการศึกษาคณตรีของสภวิทยาลัษรคันโกสินทร์ อาจารย์ปัญญา รุ่งเรือง อาจารย์ณัฐพงศ์ โสวัตร อาจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่ได้ให้ข้อคิด และให้ความช่วยเหลือในการวิจัย ให้คำปรึกษาตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทางด้านคณตรีไทย อาจารย์ผู้สอนคณตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์มนตรี ตรีโมท อาจารย์คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง อาจารย์เลื่อน สุนทรวาที คุณป๊อบ ลายคงทอง คุณณัฏ ขาวปลื้ม อาจารย์เฉลิมพล งามสุทธิ อาจารย์วิเชียร วรินทร์เวช อาจารย์สุภารัตน์ ชาญเลขา อาจารย์อนันต์ สบฤกษ์ อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน และอาจารย์บุษิณี แกสตัน ที่ได้ให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับการให้ผู้วิจัยเข้าพบและสัมภาษณ์ รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

มาศสุภา สีสุกอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
ลักษณะวิชาชีพชั้นสูง.....	5
แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับคนตรีไทย.....	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
วิธีดำเนินการวิจัย.....	19
การเสนอข้อมูล.....	23
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	23
2. ประวัติความเป็นมาของคนตรีไทย.....	25
คนตรีไทยก่อนสมัยรัตนโกสินทร์.....	26
คนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์.....	28
พัฒนาการของเครื่องคนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์.....	28
พัฒนาการของการประสมวงคนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์.....	29
พัฒนาการของบทเพลงและนักคนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์.....	37
สรุปและวิเคราะห์.....	44

สารบัญ (ต่อ)

บท

หน้า

3.	การศึกษาวิชาชีพนครีไทยในสำนักสามัญชนและราชสำนัก (พ.ศ. 2325-2475).....	47
	ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาวิชาชีพนครีไทย.....	48
	หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....	69
	การรับเข้าศึกษา.....	80
	หลักสูตร.....	86
	การสอน.....	92
	สถานภาพของผู้จบการศึกษา.....	118
	สรุปและวิเคราะห์.....	120
4.	การศึกษาวิชาชีพนครีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ (พ.ศ. 2477-2529).....	124
	ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาวิชาชีพนครีไทย.....	124
	การรับเข้าศึกษา.....	134
	หลักสูตร.....	136
	การสอน.....	143
	สถานภาพของผู้จบการศึกษา.....	148
	สรุปและวิเคราะห์.....	151
5.	การศึกษาวิชาชีพนครีไทยในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครู และทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ.....	154
	ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาวิชาชีพนครีไทย.....	154
	หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....	159
	การรับเข้าศึกษา.....	162
	หลักสูตร.....	166
	การสอน.....	172
	สถานภาพของผู้จบการศึกษา.....	180
	สรุปและวิเคราะห์.....	184

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	187
สรุปผลการวิจัย.....	188
อภิปรายผล.....	194
ข้อเสนอแนะ.....	197
บรรณานุกรม.....	200
ภาคผนวก.....	215
ประวัติผู้เขียน.....	342

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. โครงสร้างทางการศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ. 2479-2521.....	128
2. โครงสร้างหลักสูตรวิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ. 2496-2521.....	138
3. รายวิชาหลักสูตรวิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ. 2477-2518.....	140
4. รายวิชาหลักสูตรวิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ. 2521.....	141
5. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพนาฏศิลป์ชั้นสูงตั้งแต่ปี การศึกษา 2524-2528.....	150
6. โครงสร้างหลักสูตรสถาบันต่าง ๆ.....	167
7. รายวิชาเฉพาะที่เปิดสอนในสถาบันต่าง ๆ.....	168
8. รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันสังกัดกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2513-2529..	169
9. รายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ.....	171
10. รายชื่ออาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษในสถาบันต่าง ๆ	173
11. จำนวนผู้ เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาวិชาเอกดนตรีศึกษา วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	180
12. จำนวนผู้ เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาวิชาเอกดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	182
13. จำนวนผู้ เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	183
14. จำนวนผู้ เข้าศึกษาและผู้จบการศึกษาศาสาธุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	184